

Λένιν ιστορική τομή

Ο Βλαντίμιρ Ίλιτς Ουλιάνοφ (Λένιν) γεννήθηκε στις 22 Απριλίου του 1870 στο Σμπέρσκ, στις όχθες του Βόλγα. Με αφορμή τα 150 χρόνια από τη γέννησή του, το Πριν παρουσιάζει ένα αφιέρωμα στο θεωρητικό και πολιτικό έργο του Λένιν, θεωρώντας πως η συζήτηση γύρω από το έργο του είναι ταυτόχρονα πολιτική θέση για την αναγκαιότητα και τη δυνατότητα της προλεταριακής επανάστασης προς τον κομμουνισμό.

Στο αφιέρωμα αυτό εντάσσεται το παρακάτω άρθρο:

Ο Λένιν θεμελίωσε μια ανώτερη σχέση συνειδητού και αυθόρμητου

Κώστας Τριχιάς

Θεμελιακή πλευρά στο έργο του Λένιν και ιδιαίτερα στο **Τι να κάνουμε** (1902) και στο **Ένα βήμα μπρος δύο βήματα πίσω** (1904), ήταν η σχετική διάκριση ανάμεσα στη συνειδητή οργάνωση και στο αυθόρμητο κίνημα της εργατικής τάξης. Η προσπάθεια να μην συγχυστούν ή και να ταυτιστούν αυτά τα δύο υποδηλώνει, καταρχάς, την προτεραιότητα που έδινε στο πολιτικό πεδίο και κατ' επέκταση στην ανάγκη ειδικής επεξεργασίας των ιδιαιτεροτήτων και των «νόμων» του που δεν συνιστούν απλή αντανάκλαση του οικονομικού πεδίου. Ο Λένιν, πάνω από όλα, ήταν «πολιτικό ον», και γι' αυτό εξέταζε όλα τα ζητήματα υπό το πρίσμα του πολιτικού αγώνα της εργατικής τάξης.

Η ηγεμονία της πολιτικής σφαίρας στην σκέψη του δεν ήταν, φυσικά, χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η **επικαιρότητα, η εφικτότητα και η ανάγκη** της επανάστασης ήταν το κεντρικό καθοδηγητικό νήμα της σκέψης και της πράξης του.

Σύμφωνα με τον Κ. Ράντεκ, «[...] ο Λένιν μπήκε στο κίνημα ως η ενσάρκωση της θέλησης για επανάσταση [...]». Στη λογική της Β' Διεθνούς, η επανάσταση έπαιρνε όλο και περισσότερο την έννοια ενός τελικού σκοπού, του οποίου η λύση μπορεί να εναποτεθεί στο μέλλον (ή και να παρακαμφθεί σύμφωνα με τον Μπερνστάιν). Με την παρέμβαση του Λένιν αυτό το «μέλλον» μετατράπηκε, θεωρητικά και πρακτικά, σε παρόν. Η επανάσταση και το ερώτημα του **«ποιος θα κυριαρχήσει σε ποιον»** γίνεται η Λυδία λίθος της σκέψης του.

Αυτή η επιμονή στην επικαιρότητα της επανάστασης, εξηγεί και την αποφασιστικότητα στις κρίσιμες στιγμές, τους απότομους και ταχύτατους ελιγμούς, το κατάλληλο διάλεγμα της στιγμής, με βάση τη δυνατότητα νίκης της επανάστασης (π.χ. διαφορά Ιούλη και Οκτώβρη), την ακλόνητη πεποίθηση ότι δεν υπάρχουν προβλήματα χωρίς λύσεις, αλλά και η μανιώδης επιμονή να μπορείς να ξαναξεκινάς από την αρχή. (Λένιν, Σημειώσεις ενός δημοσιολόγου).

Η περιβόητη «τέχνη της πολιτικής» του Λένιν, επομένως, προκύπτει ως απόσταγμα της ανώτερης σύνδεσης θεωρίας και πράξης και όχι ως κάποιο ανεξήγητο χάρισμά του.

Σε αντίθεση με αυτό που συνήθως λέγεται, ο Λένιν δεν απαξίωνε το αυθόρμητο έναντι του συνειδητού. Αντίθετα, ήταν από τους πρώτους που έδωσαν μαρξιστική προσέγγιση στο αυθόρμητο ως «εμβρυακή μορφή του συνειδητού» και ως το επίπεδο συνείδησης που έχει κατακτήσει το κίνημα ως τώρα.

Παράλληλα, διέκρινε τις μορφές του, καθώς υπάρχει αυθόρμητο και «αυθόρμητο». Το αυθόρμητο χωρίς εισαγωγικά είναι η τάση της εργατικής τάξης να εξαρτά την πρακτική της από το κεφάλαιο, να υποτάσσεται σε αυτό. Ενώ το «αυθόρμητο» με εισαγωγικά εκφράζει τη διαδικασία της σχετικά ανεπαρκούς αλλά αναπτυσσόμενης συνειδητότητάς της, από το πιο εμβρυακό επίπεδο της οικονομικοκοινωνικής αντίστασης ως την επαναστατική πολιτική, μια διαδικασία που εκπορεύεται από την τάση χειραφέτησης (Κ. Τζιαντζής, 2014)

Ο Λένιν δεν απαξίωνε το αυθόρμητο, το αντιμετώπιζε ως «εμβρυακή μορφή» του συνειδητού. Υπογράμμιζε όμως την ανάγκη συνολικής παρέμβασης του κόμματος για την κατάκτηση ολοκληρωμένης επαναστατικής συνείδησης

Ενώ, όμως, θεωρούσε ότι η αυθόρμητη ικανότητα της εργατικής τάξης ήταν μια απαραίτητη προϋπόθεση, εντούτοις από μόνη της δεν μπορούσε να αναπτύξει μια επαναστατική ιδεολογία και γι' αυτό υπήρχε ο κίνδυνος να περιπέσει στην αστική επιρροή. «Η εργατική τάξη τείνει αυθόρμητα προς τον σοσιαλισμό, παρ' όλα αυτά όμως η αστική ιδεολογία που είναι πολύ πιο διαδεδομένη –και συνεχώς ξαναγεννιέται με τις πιο ποικίλες μορφές– επιβάλλεται αυθόρμητα πολύ περισσότερο στον εργάτη» (Τι να κάνουμε).

Επεδίωξε, επομένως, τη ρήξη με τον μηχανιστικό φαταλισμό, τόσο εκείνον που αντιλαμβάνεται την ταξική συνείδηση του προλεταριάτου σαν ένα μηχανιστικό προϊόν της ταξικής του θέσης όσο και με εκείνον που έβλεπε μόνο τη μηχανιστική επίδραση των οικονομικών δυνάμεων που μοιραία απελευθερώνονται και που θα οδηγούσαν σχεδόν αυτόματα το προλεταριάτο στη νίκη, όταν η αντικειμενικοί όροι θα ήταν αρκετά ώριμοι. (Γκ. Λούκατς, Η σκέψη του Λένιν)

Προκειμένου να απαντήσει στο θεμελιώδες πρόβλημα της σχέσης συνειδητού και αυθόρμητου ενέταξε στο σχέδιό του δύο βασικές δικλίδες, τα σοβιέτ και το επαναστατικό κόμμα. Η αναγνώριση ότι ο αγώνας της εργατικής τάξης τις περισσότερες φορές ξεδιπλωνόταν αυθόρμητα και με απρόβλεπτους τρόπους και αυτοσχέδιες παραλλαγές ως συνισταμένη της επίδρασης διάφορων δυνάμεων, διαμόρφωνε την ανάγκη συγκρότησης ενός πεδίου δυναμικής ηγεμονίας των τάσεων χειραφέτησης έναντι των τάσεων υποταγής.

Στην περίοδο της επαναστατικής κατάστασης το πεδίο αυτό ήταν τα σοβιέτ, μια «πολιτική αρένα» όπου οι μπολσεβίκοι έδιναν τη μάχη για την ηγεμονία, ακόμα και όταν δεν είχαν την πλειοψηφία — και τις περισσότερες φορές δεν την είχαν.

Ο ρόλος των σοβιέτ και του κόμματος στην άνοδο της ταξικής συνείδησης του προλεταριάτου

Από την άλλη, αν τα σοβιέτ ήταν το πρωταρχικό πεδίο ηγεμονίας της επαναστατικής πολιτικής, το καθοριστικό ήταν το επαναστατικό κόμμα. Για τον Λένιν το κόμμα δεν είναι το υποκατάστατο της εργατικής τάξης, αντίθετα, είναι η οργανωμένη πρωτοπορία της εργατικής τάξης, ο καθοδηγητικός-

υποβοηθητικός μοχλός της σχέσης μάζες-επανάσταση. Ούτε υποκαθιστά την εργατική τάξη, ούτε την ακολουθεί, ούτε συγχέεται μ' αυτήν. Ξεχωρίζει απ' αυτήν και γιατί είναι αυτόνομη οργάνωση και γιατί πολιτικοϊδεολογικά είναι ο πιο συνειδητός εκφραστής των αντικειμενικών ταξικών συμφερόντων της τάξης αυτής. Είναι η οργανωμένη και συνειδητή πρωτοπορία της εργατικής τάξης. (Μουσσούρος, 1979).

Είναι αυτονόητο ότι το μεγαλύτερο και το καλύτερο κόμμα του κόσμου δεν μπορεί να «κάνει» την επανάσταση. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο η εργατική τάξη αντιδρά εξαρτάται κατά πολύ από την διαύγεια και την ενεργητικότητα που το κόμμα είναι σε θέση να δώσει για τους ταξικούς της στόχους, εξαρτάται από την δυνατότητα του κόμματος να αναπτύσσει και όχι να εξουδετερώνει την «αυθόρμητη» επαναστατική πρακτική των ίδιων των εργαζομένων.

Εξαρτάται από το κατά πόσο το κόμμα μπορεί να χαράσσει πολιτική με βάση το σύνολο των κοινωνικών αντιθέσεων, έξω δηλαδή από τη σφαίρα του άμεσου οικονομικού αγώνα.

Εξαρτάται από το κατά πόσο το κόμμα δεν είναι μια δύναμη που απλά ακολουθεί τις μάζες για να είναι δημοφιλές, αλλά μπορεί και για ένα χρονικό διάστημα να είναι μειοψηφία απέναντι στη συλλογική μέθη.

Εξαρτάται από το κατά πόσο το κόμμα με την πολιτική του συμβάλλει στην ένωση «όλων των δυσαρεστημένων της παλιάς κοινωνίας» και στην ένταξη στο γενικό επαναστατικό κίνημα κάθε στοιχειώδους κινήματος.

Εξαρτάται εν τέλει από το κατά πόσο το κόμμα μπορεί να γίνεται ταυτόχρονα παραγωγός και προϊόν, προϋπόθεση και καρπός των επαναστατικών μαζικών κινήσεων.

Πηγή: [Το ανανεωμένο σάιτ του ΠΡΙΝ](#)